

Ključni resurs za državu

Vodni resurs Crne Gore je ključni resurs koji ima potencijal da bude nosilac cjelokupnog razvoja države – ocijenio je crnogorski ministar ekonomije **Branko Vujović**.

Podsjecajući na procjene eksperata, on je rekao da ne postoji mogućnost da se situacija u snabdjevanju električnom energijom Jugoistočne Evrope značajno poboljša u narednih pet godina zbog nedostatka novih infrastrukturnih objekata u gradnji u regiji.

– Ovakvo stanje može imati značajne negativne posljedice za ekonomiju Crne Gore ukoliko se što prije ne preduzmu aktivni koraci koje Vlada Crne Gore usmjerava na rješavanje problema nedostatka električne energije za potrebe države, jer su zapravo vitalni interesi građana i svih dijelova društva usko povezani sa problemom razvoja energetskog sektora i njegovim prevaziženjem, rekao je ministar u intervjuu za Montenegro.

On smatra da bi bilo ekonomski katastrofalno ukoliko bi bila spriječena valorizacija vodnog potencijala rijeke Morače.

– Imajući u vidu da se Deklaracija o zaštiti Tare odnosi na cio tok rijeke Tare i da su njeni zaključci decidni u pogledu građenja bilo kakvih objekata na štavom toku te rijeke, kao i da taj dokument radikalno mijenja uslove za bilo kakvo korišćenje voda u Crnoj Gori, bilo bi zaista ekonomski katastrofalno pokušavati spriječiti valorizaciju potencijala Morače, rekao je Vujović.

Prema njegovim riječima, hidroelektrane su ekonomski najracionalniji energetski izvor, upravljajući najfleksibilniji, i ekološki najčistiji vid obnovljive energije.

Zašto je gradnja hidroelektrana na Morači važan projekat za Crnu Goru?

Hidroenergija je, za sada, jedini pouzdan i ekonomski

priljublivi izvor obnovljive energije koji može da pokrije znatan dio potreba za električnom energijom. Crna Gora raspolaže hidroenergetskim potencijalom koji spada u sam svjetski vrh po indeksu strateškog prioriteta za korišćenje, ekonomičnosti i pogodnosti ukupljanja u ekološko i socijalno okruženje. Prosječna raspoloživost voda je 27,8 milijardi metara kubnih po stanovniku godišnje, što Crnu Goru svrstava u zemlje najbogatije vodnim resursima. Ipak, Crna Gora zabrinjavajuće zaostaje u iskoriscavanju svog najdragocjenijeg resursa. Okolne države su, u manje povoljnim prirodnim uslovima, iskoristile oko 50 odsto svojih potencijala i pripremuju ubrzan nastavak gradnje novih objekata. Najveći broj evropskih zemalja je iskoristio vodne potencijale od 90 do 95 odsto i sada samo upotpunjavaju hidroenergetske sisteme revitalizacijom. Dakle, vodni resurs Crne Gore je ključni resurs, koji ima potencijal da bude nosilac cjelokupnog razvoja. Tokom gradnje hidroelektrana na Morači, u privrednu Crne Gore ući će 531 milion eura. To omogućava ne samo znatno povećanje prihoda domaćinstava, već i podsticaj za razvoj preko 40 djelatnosti vezanih za gradnju ovih objekata. Kompleksno korišćenje voda učinilo je ekonomičnim mnoge energetske objekte koji nijesu bili ekonomični kad su razmatrani samo kao energetska postrojenja.

Koji su ključni benefiti tog projekta?

– Prema postojećim analizama, gradnja HE na Morači imala bi brojne ekonomske benefite, među kojima su smanjenje deficita u spoljnotrgovinskoj razmjeni, unapređenje geopolitičkog statusa u regionu, stimulisanje industrijske proizvodnje i drugih poslovnih mogućnosti, kao i lokalne ekonomije. Tokom šest godina izgradnje, crnogorska privreda, prema

projekcijama, bilježiće povećanje investicija, što će omogućiti ne samo znatno povećanje prihoda domaćinstava, već i razvoj novih djelatnosti vezanih za gradnju ovih objekata. Na izgradnji četiri nove hidroelektrane biće angažovano lokalno stanovništvo, u prvom redu iz Kolašina, ali i ostalih dijelova Crne Gore, a predviđa se i mogućnost razvoja dodatne industrije na slivu Morače, poput flaširanja vode, rast agro-biznisa i turističko-kreativnih aktivnosti. Iskustva drugih evropskih zemalja pokazuju da stvaranje akumulacija privlači više turista.

Izgradnja HE na Morači predstavlja integralni razvojni projekat koji omogućava da to područje, nakon izgradnje autoputa Bar – Boljare, ne postane „slijepo crijevo“. Auto-put će „zaobići“ ovo područje.

jer ne doprinosi emisiji štetnih gasova.

Hoće li Vlada i njeni poslovni partneri ispoštovati sve preporuke međunarodne zajednice kada je u pitanju zaštita životne sredine vezano za gradnju HE?

– Strateška procjena uticaja na životnu sredinu je pripremljena u potpunosti u skladu sa novim crnogorskim Zakonom o SEA, koji je tijesno usklađen sa EU Direktivom 2001/42/EC. SEA je rađena na osnovu odgovarajuće metodologije koja je u skladu sa novim crnogorskim Zakonom o SEA, propisima Svjetske banke, EU Direktivama i OECD uputstvima. Detaljni prostorni plani je takođe tijesno usklađeni sa politikom Evropske unije o zaštiti i konzervaciji životne sredine. U ovom dijelu se moramo osvrnuti i na zakonsku regulativu koja nas čeka u sljedećem kvartalu, kad se plan usvoji. Naime, strateška procjena uticaja nije jedina procjena koja se primjenjuje kao instrument zaštite životne sredine. SEA se odnosi na planove i programe. Pored ovog zakona sprovodi se i procjena uticaja pojedinih projekata na životnu sredinu (EIA), što znači da će se nakon usvajanja plana za svaku branu ponasob raditi procjena uticaja pojedinih projekata na životnu sredinu.

Koje su alternative gradnji HE na Morači, ima li država novca za njih?

To može da dovede samo do još veće depopulacije i propadanja ovog kraja. Najbolji način da do toga ne dođe je integralni razvoj gornjeg i srednjeg toka Morače kroz izgradnju hidroelektrana. Proizvodnja električne energije korišćenjem hidroakumulacija smatra se zelenom energijom.

– Već su se čula mišljenja da je jedna od mogućih alternativa – rješavanje gubitaka na mreži. Na distributivnoj mreži gubici su oko 20 odsto, od čega po polovinu čine krađa i tehnički gubici. Gubici na prenosnoj mreži su oko tri odsto. Za ovakve gubitke potrebna je velika investicija. Dakle, ova pitanja se moraju rješavati paralelno sa pitanjem proizvodnje. Takođe, strategija razvoja energetike je uzela ovo pitanje u obzir, i došla do zaključka da se rješavanjem gubitaka na mreži i malverzacija ne može riješiti deficit električne energije.

Što se tiče obnovljivih izvora energije kao što su male HE i vjetrogeneratori, moramo objasniti da ništa od ovih izvora, što je potvrđeno i strateškim razvojem energetike, ne može zamijeniti projekat HE Morača, može mu biti samo dopuna. Kad bi se sve planirane male HE izgradile, proizvele bi oko 400 gwh, dakle, skoro upola manje od Morače. Vjetrogeneratori i solarna energija, iako predviđeni kao dodatni izvor energije, imaju malu moć pretvaranja i poznato je da je ulaganje u ove izvore veoma skupo. Oni, u jednom dijelu, takođe mogu predstavljati dopunu, ali nikako nešto što bi moglo riješiti pitanje deficita električne energije, a rješavanje deficita, za Crnu Goru koja uvozi preko 40 odsto električne energije je ključno.

Olako se stavljaju zabrane

Pogrešno se smatra da se, zato što je zemlja bogata hidroenergetskim resursima, uvijek može naći alternativa za sve one objekte na koje se olako stavljaju zabrane. Zaboravljaju se činjenice, a to je da su vodni režimi veoma naravnornjermi, i da je za njihovo korišćenje neophodno regulisanje protoka akumulacijama sa godišnjim regulisanjem protoka, kao i da se na vrlo ograničenom broju mjesta mogu raditi objekti vodne infrastrukture.

Sve razvijene zemlje su nepobitno za-

ključile da siromašno zemlje uvijek vodi u najveću destrukciju životne sredine. To je posebno naglašeno u poznatom dokumentu Report of the Worl Commission on Environment and Development u kome je uspješnost zaštite životne sredine dovedena u najneposredniji vezu sa razvojem. Drugi vid nesporazuma je nepoznavanje činjenice da se aktivnim upravljanjem vodnom infrastrukturom mogu vrlo značajno poboljšati stanja u vodnim ekosistemima u odnosu na ona koja su bila po soluciji ne radi ništa.